

Povijesnost u nacionalno-povijesnim operama nastalima u Habsburškoj Monarhiji

Petra Babić

Nacionalno-povijesne opere nenjemačkih naroda

Hrvatska: *Porin* (V. Lisinski, 1851/1897);

Nikola Šubić

Zrinjski (I. Zajc, 1876)

Mađarska: *Hunyadi László* (F. Erkel, 1844);

Bánk bán (F. Erkel,
1861)

Češka: *Branednburžani u Češkoj* (B. Smetana, 1866);

Libuše (1872/1881)

Nikola Zrinski i Sigetsk

F. Črnko, *Podsjedenje i osvojenje Sigeta (1687.?)*

Sultan Sulejman o velikom vojaskom kreću na ratni pohod
Zrinski poručio prethodno vojске kod Šapšata
Sulejman stao u Beogradu, zatim odlučio krenuti na Siget
Zrinski branitelj pokušao zakletvu da će braniti grad do kraja
Imenuje Gašpara Alapića svojim zamjenikom u slučaju pogibe
Određbe o ponašanju u gradu tijekom opsade
Veliki trodijelni nesrazmjerni zornodu nepodača i branitelja
Konstantini osmanski napad
Zrinski sam zapatio Novi Varoš i s posadom se povukao u Veliki Varoš pa u Stari Grad
Branitelji uspješno odbijaju napade na Stari Grad, znatne osmanske žrtve
Požar zahvatio stari grad, povlačenje branitelja u unutarnji dio Starog Grada
Opći osmanski napad, zapalili grad
Zrinski se svečano odjenuo i u podstavu tunike stavio 100 ugarskih dukata i kijučeve Sigeta
Odluka da krenu u posljednju bitku kada je grad zapaljen, ohrabrio branitelje govorom
Lovro Jurančić nosi carsku zastavu
Junačka bitka, poginuli su Zrinski i mnogo branitelja
Na kraju bitke požar zahvatio gradske barutaru koja je odletjela u zrak, pritom stradalo mnogo napadača

Povjesničari 17.-19. st.

F. Forgach, *Zigethi Hungariae... (1587.)*

Sulejman Zrinskom nudi „upravu nad Ilirikom i posjed nad Hrvatskom“ ako preda Siget
Sulejman fingira da je zarobio Zrinskijevog sina Jurja i prijeti da će ga pogubiti ako ne preda grad
Najsnažniji osmanski napad 29. kolovoza
Supruga jednog od branitelja se u posljednjoj bitci borila uz svog muža

N. Istvánffy, *Historiarum de rebus Ungaricis, (1622.)*

Sulejman umro tijekom opsade
Veliki vezir Sokolović zatajio sultanovu smrt

Kolektivno sjećanje

Operna radnja

Porin

Konstantin VII. Porfirogenet,
De administrando imperio,

10. st.:

U vrijeme kneza Porina Franci okrutno

vladaju Hrvatima

Pobuna

Hrvati se oslobodili nakon 7 godina ratovanja

Isto i u: **Ivan Lucić, *De regno Dalmatiae et Croatiae, 1666.***

Andrija Kačić Miošić, *Razgovor ugodni naroda slovinskoga, 1756:*

„... Prvi dakle duka oliti ban hrvatski biše Porin; i osvoji svu Liku i Krbavu istiravši stare pribivaooce, koji onde bihu, premda od istoga jezika i naroda slovinskoga bihu kakono i Porin.“

19. stoljeće – poistovjećivanje Porina i Borne

Ernst DÜMMLER, *Über die älteste Geschichte der Slawen in Dalmatien (549-928)*, 1856:
„...**Porinus, d.h. Borna...**“

Šimun Balenović, *Povjestnica hrvatskog naroda*, 1870: „...nevjera predala dalmatinskomu županu **Porinu**, na čijem dvoru izgubi glavu, i veli se zlobom i sduhom **Porinova** strica Ljutomisla.“

Đuro Stjepan Deželić, *Hrvatska narodnost, iliti duša hrvatskoga naroda*, 1879:
„...**Porin (Borna)** veliki župan dalmatinski...“

Porin / Borna

ako je Porin [iz *De administrando imperio*] knez Borna, onda je
knez Borna [Demetrov] Porin – greška pri preuzimanju
historiografskog poistovjećivanja

Knez Borna

Suvremenik Ljudevita Posavskog

Prihvatao franačko vrhovništvo

Borio se protiv Lj. Posavskog

Umro 821.

Porin

Generacija Ljudevitove kćeri

Bori se protiv Franaka

Bori se na strani Ljudevitove vojske

Aktivan nakon 823.

Ladislav Hunyadi

Sukob dvorske stranke (prvaci Ulrik Celjski i Ladislav Garai/Gorjanski – bratići kraljeve majke) i protudvorske stranke (prvaci János, kasnije Ladislav, Hunyadi i Mihály Szilágyi) u Ugarskoj

Kralj Ladislav V. Habsburg (17 godina)

Ulrik Celjski planirao ubojstvo Ladislava Hunyadija

Ubijen Celjski – i danas nejasno tko je neposredno odgovoran

Kralj obećao milost, pobratimio se s braćom Hunyadi

Kralj krši danu riječ – Ladislav pogubljen, Matija zatočen

Bánk bán

1213. atentat na Gertrudu od Meranije

Nezadovoljstvo kraljevom politikom

Novae institutiones – dodjeljivanje zemlje i posjeda odanim plemićima – ugarsko plemstvo i mnogo doseljenih stranaca

Dvije narativne linije

Politički razlozi atentata

nezadovoljstvo utjecajem i povlasticama koje su njemački plemići dobivali na ugarskom dvoru.

plemićka urota, nije bila usmjerena protiv Gertrude osobno već protiv kraljeve politike

atentat na kraljicu – iskaz političkog nezadovoljstva; mađarski „iskaz mržnje prema Nijemcima“

Gertruda – nevina žrtva

Narativ o silovanju

Gertruda omogućila bratu silovanje Bánkove supruge

Bánk u bijesu ubio kraljicu kako bi osvetio ženinu čast

Predao se kralju na milost – on ga poštedito jer je shvatio ispravnost čina

Opera

Gertruda je regentica i loše upravlja zemljom

Dvor živi raskošno, a Ugarska je osiromašena

Plemići organiziraju urotu protiv kraljica – Bánk nije sudionik

Gertruda omogućila bratu da siluje Melindu

Bánk ubija kraljicu

Kralj želi osvetu, ali uviđa Gertrudine greške

Deus ex machina: Bánk pada mrtav kad vidi tijela žene i sina – zadovoljena pravda, ali nije izravno kažnjen

Brandenburžani u Češkoj

Opera – metafora

U historiografiji razdoblje brandenburške uprave (1278-1283) upamćeno kao izrazito negativno i teško za Češko Kraljevstvo

13.-16. stoljeće – naglasak na prirodnim nepogodama: loš urod i iznimno oštra zima – glad, kanibalizam, pijavice, potresi, epidemija kuge; ali – uz to i brandenburška nasilja, pljačka, uništavanje, otimanje

17.-19. stoljeće – sve užasne prirodne nepogode ne mogu se ni usporediti s užasima koje su radili Brandenburžani

Libuše

Libuše se bezrezervno smatra stvarnom povijesnom osobom

sutkinja, nezadovoljnik presudom se buni protiv ženske vlasti

Libuše cijelu noć vijećala sa sestrama i objavila kako će se udati za Přemysla

„vizija” – impicirano da je njezin izbor

Izmjene narativa: Přemysl „postaje” vlastelin kada je postalo nepoćudno da narodna dinastija potječe od seljaka

Povijesni narativi u nacionalno-povijesnim operama

Tri razine: opera dosljedna povijesnom događaju; opera dosljedna narativu; opera koja donosi opći kontekst i atmosferu pojedinog razdoblja

Historiografski narativi nisu fiksni

Srednji i rani novi vijek – folklorna historiografija, perpetuacija bez propitivanja

18. stoljeće – prosvjetiteljstvo, traženje izvora; dovođenje uvriježenih narativa u pitanje

19. stoljeće – znanstvena historiografija, utemeljena na izvorima; distanciranje od

Hvala na pažnji!